

Diagnoza usług społecznych województwa lubelskiego

Lublin, luty 2023 r.

Spis treści

| | |
|---|----|
| OBSZAR 1. Usługi na rzecz rodzin z dziećmi | 3 |
| OBSZAR 2. Osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu ze względu na wiek, chorobę i niepełnosprawność | 12 |
| OBSZAR 3. Usługi świadczone na rzecz osób w kryzysie psychicznym..... | 22 |
| OBSZAR 4. Usługi świadczone na rzecz osób w kryzysie bezdomności..... | 25 |
| OBSZAR 5. Usługi świadczone na rzecz obywateli państw trzecich, w tym uchodźców/migrantów | 27 |
| Spis tabel, map i wykresów | 33 |

OBSZAR 1. Usługi na rzecz rodzin z dziećmi

Największym dobrem dziecka jest rodzina, a jego podstawowe prawo, to prawo do wychowania w rodzinie. W myśl konstytucyjnej zasady pomocniczości państwo powinno wspierać rodzinę w realizacji jej funkcji oraz w wywiązywaniu się z nałożonych na nią obowiązków wobec dziecka. Zgodnie z artykułem 72 ust. 2 Konstytucji RP „Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych”.

Oferta wsparcia dla rodzin doświadczających trudności w codziennym funkcjonowaniu jest szeroka. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej przewiduje możliwość udzielenia pomocy rodzinom m.in. z powodu ubóstwa, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych. W gminach jednymi z podstawowych narzędzi do udzielania pomocy są praca socjalna oraz przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą świadczeń. Powiaty zobowiązane są do świadczenia poradnictwa specjalistycznego i prowadzenia ośrodków interwencji kryzysowej. Mają za zadanie także przyznawanie pomocy pieniężnej na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Zapewnienie dzieciom opieki i wychowania poza rodziną powinno występować po wyczerpaniu możliwości udzielenia pomocy w rodzinie naturalnej.

Asystent rodziny

Wspieranie rodziny jest prowadzone w dwojaki sposób: w formie pracy z rodziną bądź pomocy w opiece i wychowaniu dziecka. Jedną z form wsparcia kierowanych do rodzin z dziećmi przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej w ramach ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest praca asystenta rodziny.

W 2021 r. liczba zatrudnionych w województwie lubelskim asystentów rodziny wynosiła 236 osób. Z ich wsparcia skorzystało 2 369 rodzin. W ciągu ostatnich lat liczba asystentów rodziny w regionie utrzymuje się na podobnym poziomie. Dane te przedstawia poniższa tabela:

Tabela 1. . Liczba asystentów rodziny oraz liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny w latach 2018-2021

| | 2018 r. | 2019 r. | 2020 r. | 2021 r. |
|---|----------------|----------------|----------------|----------------|
| Liczba asystentów rodziny w gminie | 252 | 248 | 235 | 236 |
| Liczba rodzin, które korzystały z usług asystentów rodziny | 2 583 | 2 480 | 2 315 | 2 369 |

Źródło: raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2021 r. wygenerowany z Centralnej Aplikacji Statystycznej

Pomimo nałożonego na gminy z dniem 1 stycznia 2015 r. obowiązku zatrudniania asystenta rodziny, nie każda gmina wywiązała się ze zobowiązania. W województwie lubelskim w 2021 r. 27 gmin nie zatrudniało asystenta rodziny. Asystentury rodzinnej nie świadczone w jednej

gminie miejsko-wiejskiej (gmina Modliborzyce w powiecie janowskim) oraz w 26 gminach wiejskich na terenie powiatów: chełmskiego – 7 gmin, włodawskiego – 4 gminy, lubartowskiego – 3 gminy, parczewskiego – 2 gminy, krasnostawskiego – 2 gminy, biłgorajskiego – 2 gminy i po 1 gminie w powiatach: bialskim, janowskim, kraśnickim, lubelskim, łukowskim, puławskim, tomaszowskim.

Biorąc pod uwagę fakt, że nadal w województwie lubelskim jednym z głównych problemów społecznych jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (znajduje się na 5 miejscu wśród 17 powodów korzystania rodzin z pomocy społecznej) zasadne jest wsparcie ośrodków pomocy społecznej poprzez zatrudnienie asystentów rodziny.

Rodziny wspierające

Rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych mogą zostać objęte pomocą rodziny wspierającej. Rodzina wspierająca, przy współpracy asystenta rodziny, pomaga w opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego, kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych.

Pełnienie funkcji rodziny wspierającej może być powierzone osobom z bezpośredniego otoczenia dziecka, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo. Rodzinę wspierającą ustanawia wójt właściwy ze względu na miejsce zamieszkania rodziny wspieranej po uzyskaniu pozytywnej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej wydanej na podstawie przeprowadzonego rodzinnego wywiadu środowiskowego. Z taką rodziną wójt zawiera umowę, która określa zasady zwrotu kosztów związanych z udzieleniem pomocy. W 2021 r. w województwie lubelskim funkcjonowały 4 rodziny wspierające. Jest to wciąż mało powszechna forma pomocy.

Placówki wsparcia dziennego

Inną formą wsparcia rodziny, a tym samym zapewnienia opieki i wychowania dziecka, jest placówka wsparcia dziennego.

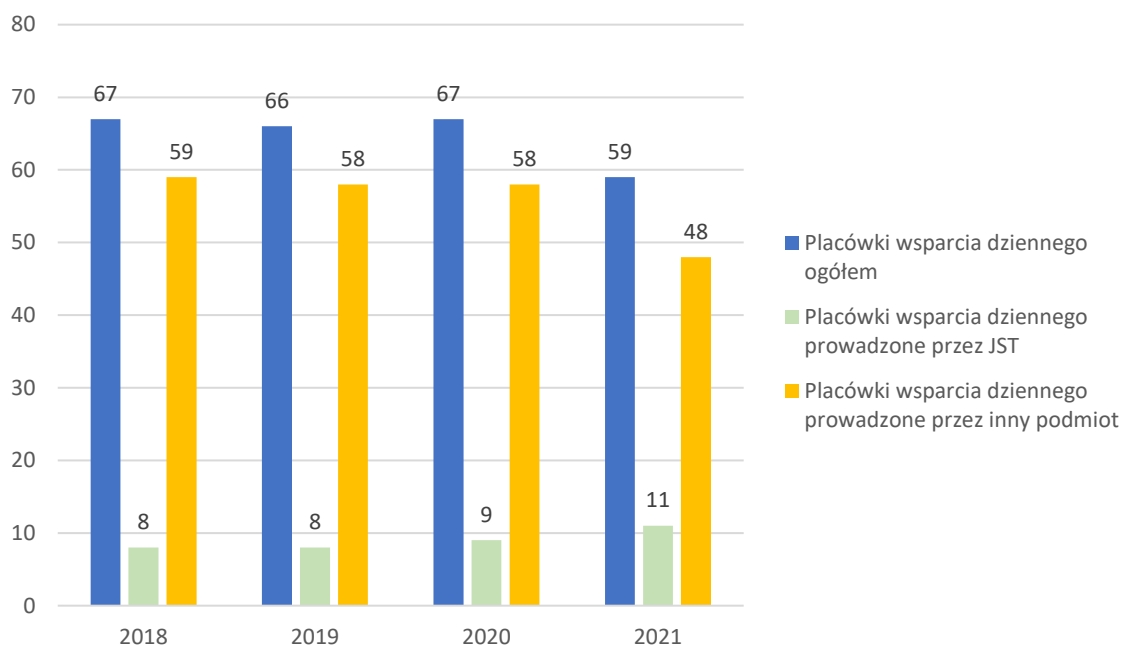
Samorządy gminne i powiatowe w myśl ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej mogą prowadzić dzienne placówki wsparcia, w których mogą przebywać dzieci z rodzin z trudnościami opiekuńczo - wychowawczymi. W placówkach dziecko zostaje objęte pomocą i wychowaniem. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona jako forma:

- opiekuńcza, w tym koła zainteresowań, świetlice, kluby i ogniska wychowawcze;
- specjalistyczna;
- pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę.

W 2021 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało **59 dziennych placówek wsparcia** (o 8 mniej niż w 2020 roku). Wśród nich 11 prowadziły jednostki samorządu terytorialnego, a zdecydowana większość (48) była prowadzona przez inne podmioty¹. Z danych zebranych do sprawozdania wynika, że liczba korzystających w 2021 r. wynosiła 1 566 osób (o 12 więcej niż rok wcześniej).

¹ Dane o liczbie dziennych placówek wsparcia i podmiotach prowadzących pochodzą z rejestru Wydziału Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie, Wykaz placówek wsparcia dziennego.

Wykres 1. Placówki wsparcia dziennego w latach 2018-2021



Źródło: raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2021 r., www.rops.lubelskie.pl

Na przestrzeni kilku ostatnich lat zauważalny jest nieznaczny spadek liczby placówek wsparcia dziennego. Zjawiskiem niepokojącym jest fakt dysproporcji pomiędzy obszarami wiejskimi a miejskimi. Placówki powyższe funkcjonują głównie na obszarach miejskich. W związku z powyższym należałoby wzmocnić to zaplecze pomocy środowiskowej dla rodzin celem ich wsparcia i jednocześnie zapobieżenia wystąpieniu kryzysu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych.

Placówki specjalistycznego poradnictwa

W ramach zadań powiatu prowadzone są jednostki specjalistycznego poradnictwa. Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne realizuje się przez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne realizuje się przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii, natomiast poradnictwo rodzinne obejmuje problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną.

Z danych zebranych w ramach raportu Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2021 r. wynika, że z usług jednostek specjalistycznego poradnictwa w 2021 r. skorzystały 2 503 osoby. Warto tu jednak zaznaczyć, że funkcję jednostek specjalistycznego poradnictwa pełnią w powiatach powiatowe centra pomocy rodzinie posiadające wyspecjalizowaną kadrę do pomocy rodzinie. Tym samym liczba osób, które skorzystały z tej formy pomocy jest wyższa. Również w przypadku tej formy pomocy, podobnie jak w przypadku placówek wsparcia dziennego, istnieje ograniczony dostęp mieszkańców obszarów wiejskich do skorzystania z niej. Powoduje to sytuacje, że rodziny zamieszkałe na terenach wiejskich pozbawione są możliwości dostępu do wyspecjalizowanych jednostek pomocy i poradnictwa.

Centra usług społecznych (CUS)

Wsparcie specjalistyczne dla rodzin świadczone jest także w centrach usług społecznych. W województwie lubelskim 4 ośrodki pomocy społecznej przekształcone zostały w centra usług społecznych, tym samym poszerzając katalog usług poza system pomocy społecznej.

Centrum Usług Społecznych w Wojcieszkowie (powiat łukowski) posiada centrum wsparcia specjalistycznego, w którym mieszkańcy mogą skorzystać z poradnictwa psychologicznego, prawnego, terapii uzależnień, porady lekarza psychiatry, doradztwa zawodowego i grupy wsparcia dla ofiar przemocy i współuzależnionych. W ramach centrum funkcjonuje klub spotkań dla młodzieży i dorosłych, odbywają się warsztaty edukacyjne, zdrowotne, zajęcia integracji sensorycznej dla dzieci, wycieczki i spotkania rodzinne, zajęcia rozwijające zainteresowania dzieci i harcerstwo.

Centrum Usług Społecznych w Opolu Lubelskim (powiat opolski) posiada świetlicę edukacyjno-terapeutyczną, w której dzieci mogą skorzystać z zajęć wyrównawczych z przedmiotów szkolnych. Odbywa się tam również doradztwo zawodowe, psychologiczne i logopedyczne. W CUS Młode mamy mają możliwość skorzystania z opieki położnej i szkoły rodzenia.

W Centrum Usług Społecznych w Bełżycach (powiat lubelski) funkcjonuje Klub Rodzica i Dziecka, odbywają się mediacje rodzinne, terapia rodzinna oraz indywidualne poradnictwo psychologiczne i logopedyczne.

Centrum Usług Społecznych w Świdniku (powiat świdnicki) w ramach usług wspierania rodziny i polityki prorodzinnej prowadzi terapię rodzinną i szkołę dla rodziców, realizuje poradnictwo psychologiczne, prowadzi świetlicę środowiskową dla dzieci, w tym dzieci autystycznych, organizuje pólkolonie. Centrum, wspólnie z Miejskim Ośrodkiem Kultury w Świdniku organizuje dla dzieci profilaktyczne zajęcia teatralne i zajęcia taneczne.

Realizowane w centrach usług społecznych wsparcie rodzin wynika ze zdiagnozowanych potrzeb mieszkańców, a więc jest dostosowane do ich indywidualnego zapotrzebowania uzupełniając funkcjonujące wsparcie systemowe świadczone przez powiatowe centra pomocy rodzinie i zespoły ds. pomocy społecznej. Co ważne, skierowane są do wszystkich mieszkańców, bez względu na dochód. Inicjatywa ustawodawcza Prezydenta RP jaką jest możliwość realizacji usług społecznych przez centra usług społecznych wprowadza nową jakość w realizacji polityki prorodzinnej. Rekomenduje się rozwój tej formy pomocowej – w województwie lubelskim wiele gmin zainteresowanych jest przekształcaniem ośrodków pomocy społecznej w centra usług społecznych widząc realną szansę na polepszenie dostępu do usług dla mieszkańców, w tym rodzin z dziećmi.

RODZINNA PIECZA ZASTĘPCZA

Szeroki zakres pomocy świadczonej na rzecz rodzin przeżywających kryzys lub doświadczających problemów opiekuńczo-wychowawczych mimo wszystko może okazać się niewystarczający. W związku z powyższym ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przewiduje umieszczenie dziecka w tymczasowej pieczy zastępczej.

Organizacja pieczy zastępczej jest zadaniem własnym powiatu. Piecza zastępcza ma zapewnić pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub, gdy jest to niemożliwe – dążenie do przysposobienia dziecka.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

- 1) rodzina zastępcza:
 - a) spokrewniona,
 - b) niezawodowa,
 - c) zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna;
- 2) rodzinny dom dziecka.

W grudniu 2021 roku w województwie lubelskim funkcjonowało ogółem 1 685 rodzin zastępczych różnego typu. Najwięcej było rodzin spokrewnionych z dzieckiem (1 131), które stanowiły 66% wszystkich rodzin. W rodzinach zastępczych umieszczonych było 2 504 dzieci ogółem, z tego 1 510 w rodzinach spokrewnionych. Ponadto w województwie lubelskim funkcjonują 24 rodzinne domy dziecka, w których przebywało 184 dzieci.

Rodziny zastępcze spokrewnione oraz niezawodowe funkcjonują na terenie wszystkich powiatów województwa, natomiast funkcjonowanie rodzin zastępczych zawodowych wykazało 20 powiatów/miast na prawach powiatu. Na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało jedynie 6 rodzin zastępczych specjalistycznych: w powiecie chełmskim, kraśnickim i puławskim oraz na terenie miasta Biała Podlaska. W 6 powiatach: bialskim, hrubieszowskim, kraśnickim, lubelskim, puławskim, świdnickim oraz w trzech miastach na prawach powiatu: Białej Podlaskiej, Lublinie i Zamościu funkcjonuje 16 rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego.

Liczbę poszczególnych typów rodzin oraz dzieci w nich umieszczonych w latach 2019 – 2021 przedstawia poniższa tabela:

Tabela 2. Dane liczbowe dotyczące rodzinnej pieczy zastępczej w województwie lubelskim w latach 2019 - 2021

| Rok | Rodziny zastępcze spokrewnione | | Rodziny zastępcze niezawodowe | | Rodziny zastępcze zawodowe, w tym: | | | | | | Rodzinne domy dziecka | |
|------|--------------------------------|---------------|-------------------------------|---------------|------------------------------------|---------------|---------------------------------------|---------------|-----------------|---------------|-----------------------|---------------|
| | | | | | ogółem | | pełniące funkcję pogotowia rodzinnego | | specjalistyczne | | | |
| | Liczba rodzin | Liczba dzieci | Liczba rodzin | Liczba dzieci | Liczba rodzin | Liczba dzieci | Liczba rodzin | Liczba dzieci | Liczba rodzin | Liczba dzieci | Liczba rodzin | Liczba dzieci |
| 2019 | 1 115 | 1 484 | 479 | 635 | 69 | 303 | 18 | 71 | 5 | 9 | 21 | 146 |
| 2020 | 1 118 | 1 481 | 470 | 645 | 72 | 311 | 17 | 62 | 5 | 9 | 21 | 146 |
| 2021 | 1 131 | 1 509 | 480 | 667 | 67 | 317 | 16 | 59 | 6 | 12 | 24 | 184 |

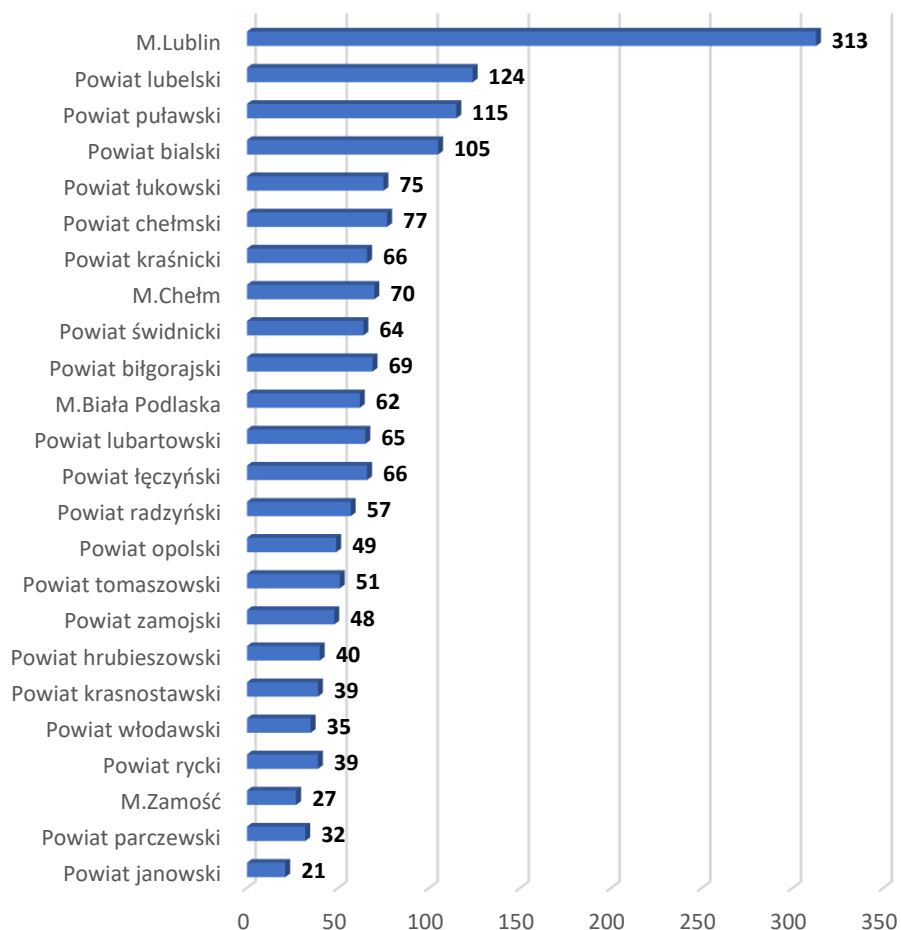
Źródło: Sprawozdanie rzeczowo-finansowe CAS WRISPZ-P

Liczba dzieci ogółem: 2019 r. - 2 568; 2020 r. - 2 583; 2021 r. - **2 677**

Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka: 2019 r. - 1 684; 2020 r. - 1 681; 2021 r. – **1 702**

Liczbę rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka ogółem w poszczególnych powiatach województwa lubelskiego przedstawia poniższy wykres

Wykres 2. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka w powiatach ogółem w 2021 r.



Źródło: raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2021 r., www.rops.lubelskie.pl

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jednym z zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej jest organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka. W 2021 roku szkolenia zostały skierowane do 17 kandydatów na rodziny zastępcze spokrewnione, 99 kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe oraz 12 kandydatów na rodziny zastępcze zawodowe.

Rodzina zastępcza zawodowa oraz prowadzący rodzinny dom dziecka są obowiązani do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji, w szczególności poprzez udział w szkoleniach. W 2021 r. przeszkolonych zostało 280 osób z rodzin zastępczych oraz 13 osób prowadzących rodzinne domy dziecka. W ramach poradnictwa specjalistycznego udzielono 4 883 porady dla 1 197 rodzin.

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W stosunku do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, nieobjętych opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, zadania koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wykonuje organizator rodzinnej pieczy zastępczej.

Na koniec grudnia 2021 r. w województwie lubelskim zatrudnionych było 72 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w 19 powiatach i 4 miastach na prawach powiatu. Brak zatrudnienia koordynatora wykazał powiat radzyński. Koordynatorzy pracowali z 1 064 rodzinami zastępczymi / rodzinnymi domami dziecka.

INSTYTUCJONALNA PIECZA ZASTĘPCZA

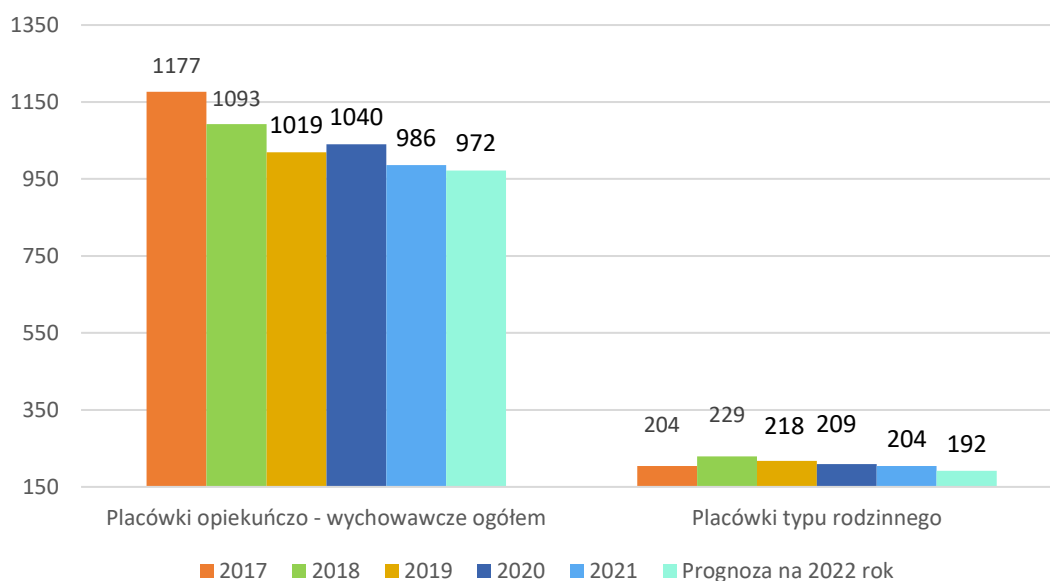
W przypadku braku możliwości umieszczenia dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej ustawa przewiduje instytucjonalną pieczę zastępczą. Wyróżnia się 3 jej formy:

- ✓ placówki opiekuńczo-wychowawcze;
- ✓ regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne;
- ✓ interwencyjne ośrodki preadopcyjne.

W roku oceny powiaty wykazały funkcjonowanie na swoim terenie **93 placówek opiekuńczo – wychowawczych**. Wśród nich 36 to placówki typu rodzinnego².

W 2021 r. placówki opiekuńczo – wychowawcze dysponowały 1 041 miejscami, w tym 273 miejscami w placówkach typu rodzinnego. W 2021 r. odnotowano spadek liczby dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych - o 54 osoby.

Wykres 3. Liczba dzieci korzystających z miejsc w placówkach opiekuńczo – wychowawczych na przestrzeni lat 2017 – 2021 (z prognozą na 2022 rok)



Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS

Na terenie województwa lubelskiego nie występują ani regionalne placówki opiekuńczo terapeutyczne, ani interwencyjne ośrodki preadopcyjne. Na przestrzeni lat 2014-2019 samorząd województwa w ramach współpracy z powiatowymi centrami pomocy rodzinie dokonał diagnozy zapotrzebowania na powstanie powyższych placówek. Zadania interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego wypełniają w województwie lubelskim zawodowe

² Informacja o liczbie placówek opiekuńczo-wychowawczych pochodzi ze Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego, dodatku do zryczałtowanej kwoty, o którym mowa w art. 115 ust. 2A ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, i dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego, o którym mowa w art. 113A tej ustawy za okres od 2021-07-01 do 2021-12-31.

rodziny zastępcze o charakterze pogotowia rodzinnego. Natomiast dzieci wymagające specjalistycznej i medycznej pomocy przebywają w różnych formach rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych na terenie innych województw.

PRZYSPOSOBIENIE DZIECKA (ADOPCJA)

Najbardziej korzystnym miejscem dla pełnego rozwoju dziecka jest bezpieczna i stabilna rodzina. W przypadku, gdy rodzina biologiczna dziecka nie jest w stanie zapewnić dziecku warunków do bezpiecznego rozwoju, najkorzystniejszym jest umieszczenie go w przeszkolonej rodzinie adopcyjnej. Wówczas status prawny dziecka, relacje w rodzinie i sposób funkcjonowania jest najbardziej zbliżony do naturalnego środowiska rodzinnego. Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej obowiązek prowadzenia ośrodka adopcyjnego nakłada na samorząd województwa. W województwie lubelskim zadanie powyższe wykonuje Ośrodek Adopcyjny w Lublinie, działający przy Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej w Lublinie, wraz z przedstawicielstwami w Białej Podlaskiej, Chełmie i Zamościu.³

W 2021 r. w województwie lubelskim zostało przysposobionych 67 dzieci. Na przestrzeni ostatnich lat liczba dzieci przysposobionych zasadniczo nie ulega zmianie. Tendencję tę przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Liczba dzieci przysposobionych w województwie lubelskim w latach 2017-2021

| | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 |
|---------------------------------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| Liczba dzieci przysposobionych w tym: | 75 | 63 | 78 | 57 | 67 |
| - z pieczy Instytucjonalnej | 19 | 21 | 11 | 5 | 15 |
| - z rodzinnej pieczy zastępczej | 30 | 21 | 32 | 31 | 25 |
| - z rodziny biologicznej | 26 | 21 | 35 | 21 | 27 |
| - dziewczęta | 44 | 32 | 41 | 31 | 29 |
| - chłopcy | 31 | 31 | 37 | 26 | 38 |

Powiaty od wielu lat podejmują działania mające za cel promowanie pozytywnego wizerunku rodzicielstwa zastępczego w społeczeństwie, celem rozpropagowania tej idei wśród społeczności.

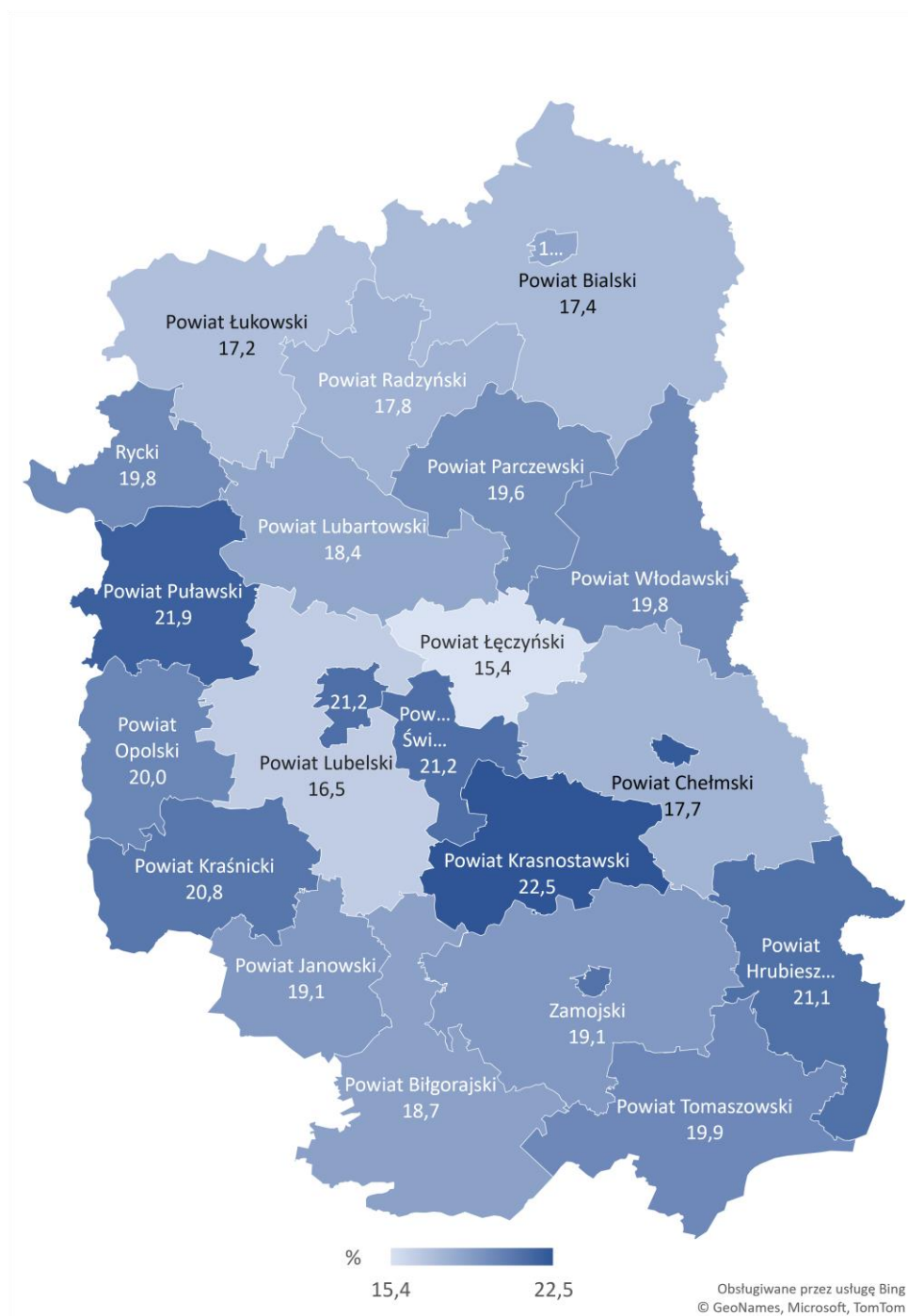
Funkcję promującą rodzinne formy pieczy zastępczej pełni także Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie organizując liczne działania promocyjne: spoty radiowe i telewizyjne („Adopcja”, „Twoje dziecko będzie kochane”), konferencje, pikniki.

³ *Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Lubelskim na lata 2021 – 2025, s. 29, www.rops.lubelskie.pl*

OBSZAR 2. Osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu ze względu na wiek, chorobę i niepełnosprawność

Zjawisko starzenia się społeczeństwa jest obserwowane od wielu lat. Z danych GUS wynika, że liczba osób powyżej 60 roku życia wzrasta systematycznie, zarówno w kraju jak i w województwie lubelskim. Z analizy danych Głównego Urzędu Statystycznego dotyczących struktury ludności według biologicznych grup wiekowych wynika, że w 2021 r. osoby w wieku 65 lat i więcej (404 613 osób) stanowiły 19% mieszkańców województwa lubelskiego (2 076 382 osoby). W Polsce osoby w wieku 65 lat i więcej (7 248 383 osoby) stanowiły 19,0% ogółu ludności (38 080 411 osób). Najwyższy udział osób w wieku 65 lat i więcej w strukturze wiekowej ludności wystąpił w powiecie krasnostawskim (osoby starsze stanowiły tam 22,5% ogółu populacji), w mieście Chełm (22,2%), powiecie puławskim (21,9%), powiecie hrubieszowskim (21,1%), świdnickim (21,2%), M. Lublin (21,2), M. Zamość (21,0%), zaś najniższy w powiecie łęczyńskim (15,4%) i lubelskim (16,5%).

Mapa 1. Udział procentowy osób w wieku powyżej 65 roku życia w powiatach województwa lubelskiego



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych demograficznych [Głównego Urzędu Statystycznego](#) – data pobrania 9.05.2022 r.

W 2050 r. w województwie lubelskim liczba osób w wieku 65 lat i więcej zwiększy się o 78,7% do 593,9 tys., a osób w wieku 80 lat i więcej o 113,0% do 196,9 tys., przy czym odsetek tych osób w regionie będzie jednym z najwyższych w kraju. Odsetek osób starszych w wieku 60 lat i więcej wśród mieszkańców województwa lubelskiego wyniesie 42%. Przewiduje się, że zjawisko podwójnego starzenia się społeczeństwa (udział liczby ludności w wieku 80 lat i więcej w liczbie ludności w wieku 65 lat i więcej) będzie narastało. Proces ten dotyczy

zarówno obszarów miejskich, jak i wiejskich.⁴ Starzenie się mieszkańców regionu pociąga za sobą wiele konsekwencji zdrowotnych, ekonomicznych i kulturowych. Wiąże się m.in. z większym prawdopodobieństwem niepełnosprawności, ograniczoną samodzielnością codziennym funkcjonowaniu, zależnością od członków rodziny oraz instytucji pomocowych.

Na podstawie badania „Stan zdrowia ludności Polski w 2019 r.” częstość występowania niepełnosprawności na Lubelszczyźnie wynosiła 14,3%, przy średniej krajowej 13%. Dominującą grupą osób z niepełnosprawnościami w województwie lubelskim w roku 2019 stanowiły osoby w przedziałach wiekowych 50-69 lat (22%) oraz 70 i więcej lat (38,1%). Niższa jest częstość występowania niepełnosprawności wśród ludzi młodych, w przedziałach wiekowych 0 -14 lat (1,4%) oraz 15 -29 lat (4,6%), co pokazuje, że skala niepełnosprawności w grupie osób starszych stanowi poważny problem.

Należy również podkreślić, że choć niepełnosprawność należy do zagadnień badanych od dawna, to nie jest dostatecznie dobrze zdiagnozowana. Badania dowodzą, że w opinii instytucji i organizacji pozarządowych istnieją luki informacyjne, dotyczące głównie sytuacji osób z niepełnosprawnościami na wsi. Brak jest jednoznacznych danych dotyczących liczby osób z niepełnosprawnościami w kolejnych latach. Ustalenie tej liczby jest utrudnione ze względu na istniejące równocześnie systemy orzekania o niepełnosprawności, w ramach których przyznawane są i cofane orzeczenia o niepełnosprawności, jak również niepełne dane uzyskiwane w trakcie badań ludności.

Głównym źródłem informacji o liczbie osób z niepełnosprawnością w Polsce jest Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań przeprowadzony w roku 2011, zwany dalej NSP 2011. W świetle danych pochodzących ze spisu liczba osób z niepełnosprawnością w Polsce wynosiła 4 697 500 osób, co stanowiło 12,2 % całego społeczeństwa. Oznacza to, że co siódmy Polak, był osobą z niepełnosprawnością.

W odniesieniu do Lubelszczyzny liczba osób z niepełnosprawnościami kształtowała się na poziomie 311 800 osób i stanowiła 14,3% ogółu ludności województwa lubelskiego (w roku 2002 - 18,6%). Występowanie niepełnosprawności w większym stopniu dotyczyło środowiska wiejskiego - 52,8%, zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn. W populacji osób z niepełnosprawnościami na Lubelszczyźnie, podobnie jak w Polsce, przeważały kobiety. Stanowiły one odpowiednio 53,9 % w kraju i 54,6% w województwie. Wśród zbiorowości osób z niepełnosprawnością 64 % (w 2002 r. 83%) stanowiły osoby niepełnosprawne prawnie 199 500 osób, natomiast 36 % (w 2002 r. 17%) niepełnosprawne tylko biologicznie⁵.

Według wyników NSP 2011 województwo lubelskie charakteryzowało się wysokim odsetkiem zarówno gospodarstw domowych z przynajmniej jedną osobą z niepełnosprawnością, tj. 243 900 osób, jak również gospodarstw składających się wyłącznie z osób z niepełnosprawnościami, tj. 79 600 osób. W ogólnej liczbie gospodarstw domowych udział pierwszej grupy wyniósł 32,9 %, a drugiej 10,7%⁶.

⁴ Raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2021 rok, www.rops.lubelskie.pl.

⁵ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Ludność i gospodarstwa domowe w województwie lubelskim. Stan i struktura społeczno – ekonomiczna. Lublin 2014, s.22.

⁶ Tamże

Najnowszy Narodowy Spis Powszechny przeprowadzono w Polsce w 2021 r. Wyniki odnoszące się do populacji osób z niepełnosprawnością dostępne będą jednak dopiero w 2023 r.

Osoby mające trudności w codziennym funkcjonowaniu ze względu na wiek, niepełnosprawność, czy przewlekłe ciężko chorujące mają możliwość skorzystania z systemu wsparcia w postaci instytucji całodobowych lub usług świadczonych w miejscu zamieszkania.

WSPARCIE INSTYTUCJONALNE

Domy pomocy społecznej

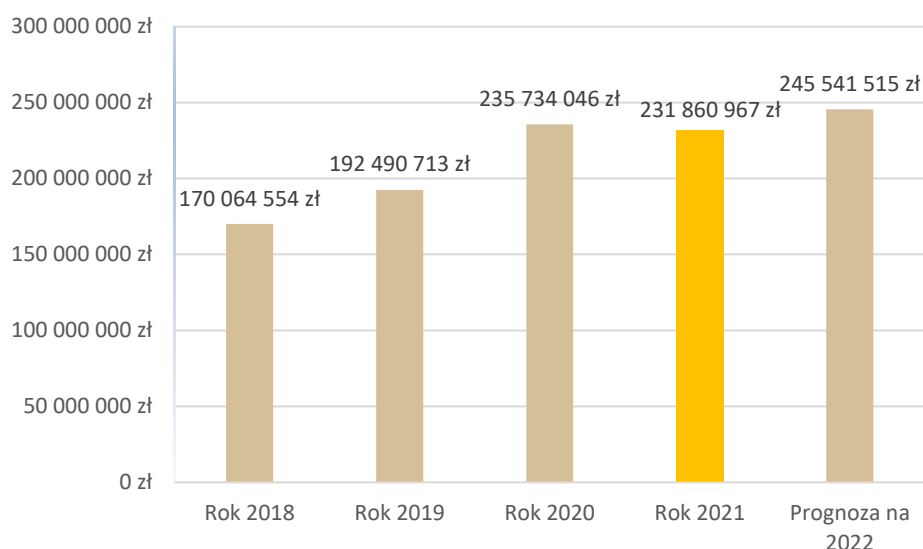
Osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej. Świadczy on usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb osób w nim przebywających. Organizacja domu pomocy społecznej, zakres i poziom usług świadczonych przez dom uwzględnia w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności.⁷

Zgodnie z danymi otrzymanymi ze sprawozdania Ocena Zasobów Pomocy Społecznej wynika, że w 2021 roku w województwie lubelskim funkcjonowało **46 domów pomocy społecznej**. Należy zaznaczyć, że 38 placówek prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego, natomiast 8 przez organizacje pozarządowe. W 2021 r. domy pomocy społecznej dysponowały 4 526 miejscami, a z ich usług skorzystało 4 689 osób. Na umieszczenie w domu pomocy społecznej oczekiwało 195 osób (w 2020 r. – 330 osób). W grupie tej najwięcej było osób przewlekłe somatycznie chorych, osób w podeszłym wieku oraz osób niepełnosprawnych fizycznie. Biorąc pod uwagę postępujący proces podwójnego starzenia się społeczeństwa województwa prognozuje się zwiększenie liczby osób oczekujących na umieszczenie w domach pomocy społecznej.

Wsparcie poprzez instytucje całodobowe wiąże się z ponoszeniem przez samorządy gminne wysokich nakładów finansowych. Jak wskazuje poniższy wykres koszty te sukcesywnie rosną.

⁷ Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

Wykres 4. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania domów pomocy społecznej (w złotych)



Źródło: raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2021 rok.

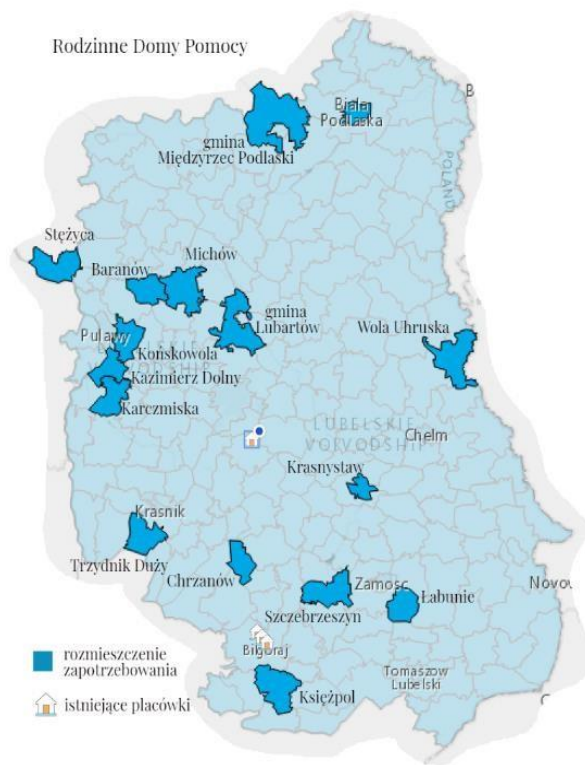
Alternatywną formą wsparcia dla dużych domów pomocy społecznej są rodzinne domy pomocy. Dom taki stanowi formę usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu zamieszkujących wspólnie osób wymagających z powodu wieku lub niepełnosprawności wsparcia w tej formie.⁸ Jest to więc forma zapewniająca warunki zbliżone do obowiązujących w rodzinie. Może również uzupełniać system opieki długoterminowej.

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonują **3 rodzinne domy pomocy** (wszystkie w Józefowie, w powiecie biłgorajskim). Zapewniają łącznie 24 miejsca. W 2021 r. skorzystało z ich usług 28 osób⁹. Jak wskazuje dokument „Mapa potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej” opracowany przez Departament Strategii i Rozwoju Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego 16 gmin i 1 powiat wskazały na potrzebę utworzenia na ich terenie rodzinnego domu pomocy (obrazuje to poniższa mapa

⁸ Tamże

⁹ Raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2021 rok opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.

Mapa 2. Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim - rodzinne domy pomocy



Podsumowując, poniżej zamieszczono tabelę opracowaną w ramach w/w dokumentu „Mapa potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej”, która obrazuje wielkość zapotrzebowania na dany typ jednostki w województwie lubelskim.

WSPARCIE W MIEJSCU ZAMIESZKANIA

Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze

Osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. Pomoc ta jest przyznawana, gdy osoba jest pozbawiona pomocy innych osób, lub rodzina nie może tej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, natomiast specjalistyczne usługi opiekuńcze są dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności.

W województwie lubelskim w 2021 r. z pomocy w formie usług opiekuńczych w ramach zadań własnych gminy skorzystały ogółem 5 423 osoby, z usług specjalistycznych 273 osoby. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych spadła o 173. W przypadku usług specjalistycznych liczba osób nimi objętych wzrosła o 6. Wg Sprawozdania MRiPS-03 - R w 2021 r. 31 gmin (14,6% ogółu) nie realizowało usług opiekuńczych, natomiast w 2020 r. – 30 gmin (14,1% ogółu).

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami

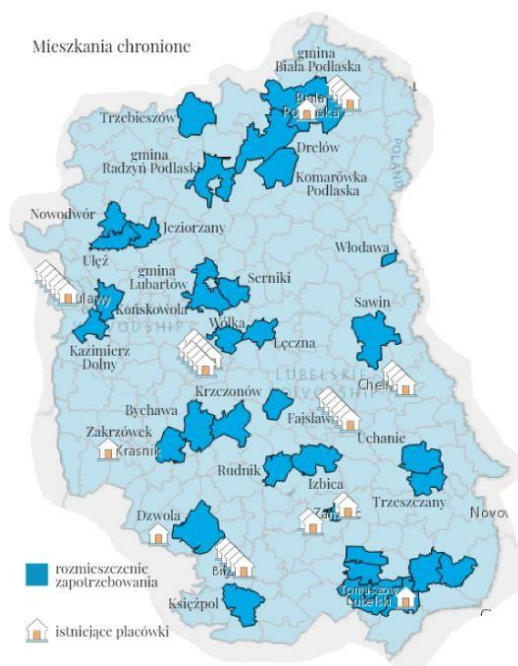
Kluby seniora

W województwie lubelskim funkcjonują również inne jednostki oferujące codzienne wsparcie osobom starszym. Są to m.in. kluby seniora, koła i kluby zainteresowań działające najczęściej przy świetlicach wiejskich lub przy ośrodkach pomocy społecznej. Formą usług, która systematycznie się rozwija są kluby seniora.¹⁰ Aktualnie w województwie lubelskim funkcjonuje 391 klubów seniora i innych miejsc spotkań seniorów. Jednocześnie istnieje zapotrzebowanie na kolejnych 126 nowych placówek tego typu.¹¹

Mieszkania chronione

Osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, chronionych w województwie wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu i nie wymaga całodobowej opieki może być przyznany pobyt w mieszkaniu chronionym, które jest formą pomocy społecznej, przygotowującą osoby tam przebywające pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia i integracji ze społecznością lokalną. Liczba mieszkań chronionych w województwie lubelskim sukcesywnie wzrasta – 75 mieszkań funkcjonowało w 2021 r. Zapotrzebowanie na kolejne mieszkania obrazuje poniższa mapa:

Mapa 4. Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie mieszkalnictwa chronionego



Wykazano zapotrzebowanie na utworzenie kolejnych 53 mieszkań chronionych, w których łącznie byłoby 350 miejsc.¹²

Potrzeby w zakresie infrastruktury społecznej w województwie lubelskim dla osób wymagających wsparcia ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność prezentuje łącznie poniższa tabela

¹⁰ Wojewódzki Program na Rzecz Osób Starszych na lata 2021-2025

¹¹ „Mapa potrzeb w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej”

¹² Tamże.

Tabela 4. Stan istniejący oraz potrzeby w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim

| Lp. | Jednostka / Placówka | Stan istniejący | | Potrzeby | | Wskaźnik wzrostu zapotrzebowania na dany typ jednostek [%] | Wskaźnik wzrostu zapotrzebowania na nowe miejsca w jednostkach [%] |
|-----|--|-----------------|-----------------|------------------------|----------------------|--|--|
| | | Liczba placówek | Liczba miejsc | Liczba nowych placówek | Liczba nowych miejsc | | |
| 1. | Domy pomocy społecznej | 46 | 4 526 | 25 | 592 | 54% | 13% |
| 2. | Środowiskowe domy samopomocy / Ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi | 56 | 2 216 | 26 | 477 | 46% | 22% |
| 3. | Kluby samopomocy /dla osób z zaburzeniami psychicznymi/ | 5 | 75 | 13 | 175 | 260% | 233% |
| 4. | Kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów, w tym Placówki Senior+: Kluby seniora | 391 | b.d. | 126 | 3 155 | 32% | b.d. |
| | | 25 | 577 | | | | |
| 5. | Dzienne domy pomocy, w tym Placówki Senior +: Domy dziennego pobytu | 36 | 860 | 33 | 766 | 92% | 89% |
| | | 16 | 380 | | | | |
| 6. | Placówki udzielające schronienia osobom bezdomnym /noclegownie, schroniska i ogrzewalnie | 74 | 664 | 7 | 90 | 9% | 14% |
| 7. | Mieszkania chronione ogółem | 75 | 303 | 53 | 350 | 71% | 115% |
| 8. | Rodzinne domy pomocy | 3 | 24 | 20 | 181 | 667% | 754% |
| 9. | Ośrodki interwencji kryzysowej | 13 | 66 (całodobowe) | 7 | 32 | 54% | 48% |
| 10. | Placówki wsparcia dziennego | 59 | 1 453 | 32 | 661 | 54% | 45% |

| Lp. | Jednostka / Placówka | Stan istniejący | | Potrzeby | | Wskaźnik wzrostu zapotrzebowania na dany typ jednostek [%] | Wskaźnik wzrostu zapotrzebowania na nowe miejsca w jednostkach [%] |
|-----|--|-----------------|--------------------------------|------------------------|----------------------|--|--|
| | | Liczba placówek | Liczba miejsc | Liczba nowych placówek | Liczba nowych miejsc | | |
| 11. | Centra integracji społecznej | 10 | 320 | 8 | 171 | 80% | 53% |
| 12. | Kluby integracji społecznej | 32 | 194 | 9 | 115 | 28% | 59% |
| 13. | Przedsiębiorstwa społeczne | 102 | 717 | 23 | 237 | 23% | 33% |
| 14. | Warsztaty terapii zajęciowej | 59 | 2 921 | 26 | 610 | 44% | 21% |
| 15. | Zakłady aktywności zawodowej | 9 | 307 | 10 | 205 | 111% | 67% |
| 16. | Centra opiekuńczo-mieszkalne | 2 | 28/10 dienne/ całodobowe | 33 | 575 | 1 650% | 1 513% |
| 17. | Mieszkania socjalne | 2 841 | b.d. | 361 | 845 | 13% | b.d. |
| 18. | Instytucje opieki paliatywno-hospicyjnej | 12 | 172 | 10 | 197 | 83% | 115% |

W województwie lubelskim istnieje znaczne zapotrzebowanie na wzrost liczby rodzinnych domów pomocy, mieszkań chronionych, centrów opiekuńczo-mieszkalnych, klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, czy instytucji opieki paliatywno-hospicyjnej, a także dziennych domów pomocy.

OBSZAR 3. Usługi świadczone na rzecz osób w kryzysie psychicznym

Usługi społeczne w obszarze pozamedycznym to istotny element oparcia dla osób doświadczających kryzysu psychicznego. Diagnostą objęto stan infrastruktury społecznej oraz usługi opiekuńcze świadczone dla tej grupy odbiorców.

OŚRODKI WSPARCIA

Środowiskowe domy samopomocy

W 2021 roku (podobnie jak rok wcześniej) w regionie działało 56 środowiskowych domów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym 32 o zasięgu lokalnym (gminnym) i 24 o zasięgu ponadgminnym. W omawianym roku 29 środowiskowych domów o zasięgu lokalnym prowadzonych było przez gminę, a 3 przez inny podmiot. W przypadku placówek o zasięgu ponadgminnym 14 prowadził powiat, a 10 inny podmiot. W 2021 roku środowiskowe domy samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi dysponowały 2 217 miejscami (o 25 więcej niż rok wcześniej), natomiast liczba osób korzystających z ich wsparcia wynosiła 2 508 i wzrosła w porównaniu do 2020 roku o 72 osoby. Środowiskowe domy samopomocy rozmieszczone są we wszystkich powiatach województwa lubelskiego.

Kluby samopomocy

W województwie lubelskim osoby z zaburzeniami psychicznymi mogły skorzystać w 2021 r. ze wsparcia **5 klubów samopomocy**¹³. Ich liczba w ostatnich latach pozostawała na tym samym poziomie. Kluby funkcjonowały jedynie na terenie dwóch powiatów: 4 na terenie miasta Lublin i 1 na terenie powiatu świdnickiego. Łącznie w 2021 roku, podobnie jak rok wcześniej, dysponowały 75 miejscami. Ze wsparcia klubów samopomocy skorzystało łącznie 130 osób (o 76 osób mniej niż rok wcześniej).

Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi

W 2020 roku w województwie lubelskim funkcjonowało **16 mieszkań chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi** prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego – 15 na terenie m. Lublin i 1 w Krasnymstawie. Dysponowały łącznie 39 miejscami. W roku 2020 w mieszkaniach chronionych przebywały ogółem 42 osoby (o 11 mniej niż rok wcześniej).¹⁴ Sprawozdania MRiPS-03-R i MRiPS-06 nie zawierają aktualnie danych o liczbie mieszkań chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, stąd brak danych za 2021 rok.

Ośrodki interwencji kryzysowej (OIK)

Osoby z zaburzeniami psychicznymi mogą skorzystać także ze wsparcia udzielanego w ośrodku interwencji kryzysowej. Liczba tych jednostek zmienia się. Z danych zawartych w raporcie Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2021 rok wynika że na koniec 2021 r. na terenie Lubelszczyzny było 13 takich placówek. Wśród nich 3 placówki prowadzone były przez organizacje pozarządowe, natomiast pozostałe przez jednostki samorządu terytorialnego. Liczba miejsc całodobowych w OIK-ach wynosiła 91. Ze wsparcia ośrodków skorzystało 2 769 osób (o 522 osoby mniej niż w 2020 roku). Nie można wskazać liczby korzystających przejawiających zaburzenia psychiczne, gdyż sprawozdanie MRPiPS-03-R ani OZPS nie

¹³Dane ze sprawozdania MRiPS-06 za 2021 rok.

¹⁴ Dane ze sprawozdania MRPiPS-03-R za 2020 rok.

wyszczególniają tej kategorii klientów. Z „Wykazu ośrodków interwencji kryzysowej woj. lubelskiego” zamieszczonego na stronie internetowej Wydziału Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie wynika, że na dzień 20 maja 2022 r. funkcjonowało 12 ośrodków interwencji kryzysowej w następujących powiatach: puławskim, kraśnickim, łukowskim, m. Chełm, m. Lublin, m. Zamość, tomaszowskim, świdnickim, zamojskim, biłgorajskim, parczewskim i lubelskim.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze

Organizacja i świadczenie **specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi** w miejscu zamieszkania należy do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminy. W 2021 r. z tej formy pomocy skorzystały 763 osoby – o 68 osób mniej niż w 2020 r.

Domy pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi

W 2021 r. w województwie lubelskim funkcjonowało 28 domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi - o 1 więcej niż w 2020 r. Nowy dom, przeznaczony dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie został utworzony w Zamościu. W województwie lubelskim łącznie w domach pomocy społecznej dla osób psychicznie przewlekłe chorych przeznaczono 15 miejsc, dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie – 15, a dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie – 9.¹⁵

Warsztaty terapii zajęciowej

Zgodnie z Informacją dla Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych o działalności Samorządu Województwa Lubelskiego w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w 2021 r. na terenie województwa funkcjonowało, podobnie jak rok wcześniej, **59 warsztatów terapii zajęciowej**. Z ich usług skorzystało 2 189 uczestników (o 18 osób więcej niż w roku poprzednim)

Zakłady aktywności zawodowej

Na koniec 2021 r. na terenie województwa lubelskiego działało **9 zakładów aktywności zawodowej**. Zakłady te zatrudniały ogółem 451 osób (o 41 osób więcej niż rok wcześniej), w tym 324 osoby niepełnosprawne¹⁶.

W roku oceny funkcjonowało 5 zakładów aktywności zawodowej prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego:

- 1) Zakład Aktywności Zawodowej w Stoczku Łukowskim,
- 2) Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Łęcznej,
- 3) Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Jaszczowie,
- 4) Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Janowie Lubelskim,
- 5) Zakład Aktywności Zawodowej w Kocku

oraz 4 prowadzone przez inne podmioty:

¹⁵ Dane nie sumują się do liczby 28, gdyż większość z domów pomocy społecznej ma charakter łączony, np. przeznaczony jest dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie.

¹⁶ Informacja o warsztatach terapii zajęciowej i zakładach aktywności zawodowej opracowana na podstawie danych Oddziału Rehabilitacji Społeczno – Zawodowej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, dotyczy zatrudnienia wszystkich osób niepełnosprawnych bez względu na źródło finansowania.

- 1) Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Tomaszowie Lubelskim, Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku,
- 2) Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym "Misericordia" w Lublinie Zakład Aktywności Zawodowej w Lublinie,
- 3) Puławskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego w Puławach, Zakład Aktywności Zawodowej w Puławach,
- 4) Stowarzyszenie Centrum Przedsiębiorczości, Integracji i Edukacji w Łukowie, Zakład Aktywności Zawodowej w Łukowie.

OBSZAR 4. Usługi świadczone na rzecz osób w kryzysie bezdomności

Bezdomność to jedna z najbardziej złożonych form wykluczenia społecznego. Ostatnie dane dotyczące liczby osób, którym gmina/powiat w województwie lubelskim opłaciły w 2020 roku pobyt w placówkach udzielających tymczasowego schronienia oraz w innych, nieinstytucjonalnych formach wsparcia wskazują na 739 osób, w tym 657 stanowili mężczyźni.¹⁷

Osobom bezdomnym przysługuje szeroki wachlarz wsparcia. Mogą skorzystać ze świadczeń pieniężnych, takich jak zasiłek celowy, okresowy, stały, oraz świadczeń niepieniężnych. Wśród nich szczególną rolę pełni praca socjalna, która ma na celu pomóc w odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie. Formą pracy socjalnej z osobami bezdomnymi jest w szczególności streetworking. W 2020 roku w Polsce pracowało w gminach 147 streetworkerów. W województwie lubelskim nie wykazano jednak zatrudnienia tego rodzaju specjalistów.¹⁸

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej osoba bezdomna może być objęta indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności. Ma on wspierać osobę w rozwiązywaniu jej problemów życiowych, w szczególności rodzinnych i mieszkaniowych i pomóc w uzyskaniu zatrudnienia. Dodatkowo, z osobą bezdomną można zawrzeć kontrakt socjalny, w celu wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej lub przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Sprawozdanie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z realizacji działań na rzecz osób bezdomnych w województwach w roku 2020 podaje, że w naszym regionie 427 osób bezdomnych objęto kontraktem socjalnym, 45 osób indywidualnym programem wychodzenia z bezdomności, usamodzielnili się 93 osoby bezdomne, a 57 podjęło zatrudnienie. W 2021 roku w województwie lubelskim funkcjonowało 12 schronisk dla osób bezdomnych, 3 noclegownie i 6 ogrzewalni. Z ich usług skorzystało 945 osób.¹⁹

Zapewnienie schronienia to jedna z kluczowych potrzeb osób bezdomnych. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonej przez jednostkę całodobowej opieki, może być przyznane wsparcie w mieszkaniu chronionym. W 2020 roku w województwie lubelskim samorząd przyznał tego rodzaju wsparcie 3 osobom bezdomnym.²⁰ Obok mieszkań chronionych istnieje możliwość przyznania osobie bezdomnej lokalu mieszkalnego – komunalnego bądź socjalnego. W 2020 roku w województwie lubelskim przyznano osobom bezdomnym ogółem 44 lokale, w tym 21 socjalnych, 22 komunalnych i 1 innego rodzaju (zalicza się do nich m.in. mieszkania wspomagane, do remontu lub wynajęte na rynku komercyjnym)²¹. W celu zwiększenia zasobu lokali mieszkaniowych oraz lokali i pomieszczeń z zakresu pomocy społecznej, służących zaspokajaniu potrzeb osób o niskich dochodach

¹⁷ Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz osób bezdomnych w województwach w 2020 r. opracowane przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

¹⁸ Tamże

¹⁹ Raport Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2021 rok.

²⁰ Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz osób bezdomnych w województwach w 2020 r. opracowane przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

²¹ Tamże

ustawą z dnia 8 grudnia 2006 roku o finansowym wsparciu w tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych wprowadzono rządowy program bezzwrotnego finansowego wsparcia budownictwa ze środków Funduszu Dopłat. Obsługę programu prowadzi Bank Gospodarstwa Krajowego. Polityka mieszkaniowa jest jednym z kluczowych obszarów procesu deinstytucjonalizacji i włączenia społecznego. Dla wielu osób potrzebujących podstawową kwestią jest dostępność fizyczna oraz przystępność cenowa mieszkań, które są bezpieczne i nie sprzyjają izolacji. Zgodnie z wytycznymi należy wdrażać politykę zapewniającą dostęp do mieszkań socjalnych oraz zwiększenie liczby mieszkań lub domów budowanych zgodnie z zasadami uniwersalnego projektowania. Oznacza ono projektowanie w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania, z dostępem do usług społecznych w takim samym zakresie jak reszta populacji, pozwalającym na niezależne życie.

Ideą wartą uwagi jest wdrażanie koncepcji „Najpierw mieszkanie”. Filozofia ta polega na włączeniu do narzędzi pomagania osobom w kryzysie bezdomności, w szczególności z doświadczeniem kryzysów zdrowia psychicznego, możliwości pobytu w samodzielnym, zapewniającym prywatność, poczucie bezpieczeństwa i samostanowienie lokalu już na samym początku drogi do pokonania bezdomności. „Najpierw mieszkanie”, ponieważ doświadczenia uczą, że ludzie ulicy szybko sygnalizują taką potrzebę. Bez tej możliwości nie są w stanie pójść dalej w rozwiązywaniu swoich problemów. Co ważne, pobyt w mieszkaniu nie jest zależny od postępów w terapii i nie może być wykorzystywany jako zachęta do jej kontynuacji – pracownicy wspierający nie mogą używać usunięcia z lokalu jako sankcji za porażki w leczeniu np. uzależnień.²²

W zakresie wsparcia osób bezdomnych rekomenduje się ułatwianie dostępu do poradnictwa specjalistycznego, rozwój mieszkalnictwa chronionego oraz innych form mieszkalnictwa.

²² <https://publicystyka.ngo.pl/najpierw-mieszkanie-w-polsce-na-pierwszym-miejscu-czlowiek-na-drugim-wiarnosc-programowi>

OBSZAR 5. Usługi świadczone na rzecz obywateli państw trzecich, w tym uchodźców/migrantów

Wschodnia granica województwa lubelskiego z Białorusią i Ukrainą wyznacza jednocześnie wschodnią granicę Unii Europejskiej. Na terenie województwa lubelskiego funkcjonuje 12 przejść granicznych, w tym jedno lotnicze. Liczba osób, które posiadają ważne dokumenty potwierdzające prawo pobytu na terytorium RP wydane przez Wojewodę Lubelskiego wzrosła w latach 2017-2021 niemal dwukrotnie. Wśród nich największą grupę (stan na dzień 31.12.2021 r.) stanowią obywatele Ukrainy – 10 613 osób i Białorusi – 2 472 osób (w tym przebywające zarówno na pobyt stały, jak i czasowy). Udział procentowy w/w dokumentów wydanych przez Wojewodę Lubelskiego w ogólnej liczbie dla Polski wynosi mniej niż 4% i od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie. Strukturę aktualnych dokumentów w ostatnich 5 latach przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5. Aktualne dokumenty potwierdzające prawo pobytu na terytorium RP wydane przez Wojewodę Lubelskiego

| | Aktualne dokumenty | | | | | |
|-------------------------------------|--------------------|----------------|----------------|----------------|----------------|----------------|
| | 2022 | 2021 | 2020 | 2019 | 2018 | 2017 |
| POLSKA | 656 742 | 505 398 | 386 143 | 335 178 | 291 536 | 258 944 |
| Lubelskie % Polska | 3,37 | 3,56 | 3,73 | 3,92 | 3,90 | 3,57 |
| Wojewoda Lubelski, w tym: | 22 112 | 18 014 | 14 390 | 13 152 | 11 375 | 9 252 |
| Pobyt czasowy | 12 217 | 8 813 | 5 889 | 5 184 | 4 679 | 4 027 |
| Pobyt stały | 7 765 | 7 000 | 6 240 | 5 793 | 4 715 | 3 451 |
| Zarejestrowanie pobytu obywatela UE | 1 598 | 1 636 | 1 674 | 1 655 | 1 565 | 1 456 |
| Pobyt stały obywatela UE | 264 | 286 | 289 | 294 | 265 | 232 |
| Pobyt rezydenta długoterminowego UE | 236 | 250 | 262 | 197 | 128 | 70 |
| Pobyt członka rodziny obywatela UE | 23 | 26 | 32 | 24 | 19 | 14 |
| Ochrona uzupełniająca | 6 | 0 | 0 | 3 | 0 | 0 |
| Pobyt stały członka rodziny ob. UE | 3 | 3 | 3 | 2 | 2 | 2 |
| WIEK, łącznie | 22 112 | 18 014 | 14 390 | 13 152 | 11 375 | 9 252 |
| < 20 lat | 3 214 | 2 612 | 2 097 | 1 865 | 1 545 | 1 195 |
| 20-39 | 11 729 | 9 473 | 7 405 | 6 795 | 5 975 | 4 886 |
| 40-59 | 6 228 | 5 130 | 4 173 | 3 809 | 3 234 | 2 641 |
| 60-79 | 880 | 744 | 663 | 632 | 570 | 483 |
| > 80 lat | 61 | 55 | 52 | 51 | 51 | 47 |
| PLEĆ, łącznie | 22 112 | 18 014 | 14 390 | 13 152 | 11 375 | 9 252 |
| Mężczyźni | 13 244 | 10 884 | 8 880 | 8 227 | 7 162 | 5 895 |
| Kobiety | 8 868 | 7 130 | 5 510 | 4 925 | 4 213 | 3 357 |
| KRAJ, łącznie | 22 112 | 18 014 | 14 390 | 13 152 | 11 375 | 9 252 |
| Ukraina | 12 591 | 10 613 | 8 461 | 7 670 | 6 577 | 5 223 |
| Białoruś | 3 299 | 2 472 | 1 889 | 1 635 | 1 235 | 743 |
| Zimbabwe | 989 | 311 | 43 | 16 | 11 | 1 |
| Bułgaria | 560 | 560 | 547 | 530 | 487 | 392 |
| Tajwan | 426 | 296 | 248 | 225 | 193 | 150 |

| | Aktualne dokumenty | | | | | |
|---------|--------------------|------|------|------|------|------|
| | 2022 | 2021 | 2020 | 2019 | 2018 | 2017 |
| Rosja | 350 | 356 | 293 | 258 | 214 | 160 |
| Włochy | 307 | 203 | 340 | 345 | 338 | 337 |
| Armenia | 232 | 203 | 166 | 136 | 111 | 92 |
| Gruzja | 223 | 189 | 151 | 220 | 298 | 318 |

Źródło. Opracowanie własne ROPS w Lublinie wg. statystyk dostępnych na stronie Urzędu ds. Cudzoziemców www.migracje.gov.pl, dostęp z dnia 10 listopada 2022 r.

W okresie styczeń-wrzesień 2022 do organów Straży Granicznej w Polsce złożono 6991 wniosków (wzrost o 64% rok do roku) o udzielenie ochrony międzynarodowej. Najwięcej wniosków złożyli obywatele Białorusi (2308), Ukrainy (1 444) oraz Rosji (1403). W tym samym czasie granicę polsko – ukraińską przekroczyło 12 644 644 osób (5 293 235 wyjazd z Polski oraz 7 351 409 wjazd do Polski co powoduje wzrost ruchu granicznego o 117% na tym odcinku granicy).²³

Cudzoziemcy ze statusem uchodźcy mogą znaleźć pomoc w 12 lokalizacjach na terenie woj. lubelskiego (najwięcej w Polsce), są to:

1. Ośrodek dla Cudzoziemców w Łukowie
2. Ośrodek dla Cudzoziemców w Bezwoli (pow. radzyński)
3. Ośrodek dla Cudzoziemców w Białej Podlaskiej – ośrodek recepcyjny
4. Ośrodek dla Cudzoziemców w Kolonii Horbów (pow. bialski)
5. Ośrodek dla Cudzoziemców w Lublinie - Punkt Obsługi Cudzoziemców (dla korzystających ze świadczeń poza ośrodkiem)
6. Lubelski Urząd Wojewódzki Wydział Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców
7. Nadbużański Oddział Straży Granicznej w Chełmie
8. Placówki Straży Granicznej (5): Biała Podlaska, Dorohusk, Hrebenne, Hrubieszów, Lublin.

Punkt Obsługi Cudzoziemców, który oferuje bezpłatną, codzienną, informacyjną pomoc mieszkającym w Lublinie cudzoziemcom w trzech językach (polskim, angielskim, ukraińskim) funkcjonuje także w Lublinie. Miasto Lublin wygospodarowało trzy mieszkania chronione dla osób (rodzin), które uzyskały jedną z form ochrony międzynarodowej i znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji. Lublin jest także członkiem sieci Miast Wielokulturowych Rady Europy. Dzięki niej realizowany jest projekt „Lublin dla wszystkich”, w ramach którego powstał lubelski system zarządzania różnorodnością kulturową oraz kampania społeczna „Twarze Lublina – Lublin dla Wszystkich”. Wszystkie podmioty uczestniczące w pracach nad projektem, w tym organizacje pozarządowe, tworzą Grupę Wsparcia Integracji.

W województwie lubelskim w 2021 roku udzielono pomocy finansowej 27 osobom ze statusem uchodźcy na kwotę 162 611 zł. (zdecydowana większość środków przyznana została na utrzymanie bytowe).

²³ Biuletyn statystyczny opracowany na podstawie baz danych Straży Granicznej. Stan na 20 października 2022 r.

Tabela 6. Udzielone świadczenia - zadania z zakresu administracji rządowej realizowane przez powiatowe centra pomocy rodzinie pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali status uchodźcy, ochronę uzupełniającą

| POMOC DLA CUDZOZIEMCÓW | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 |
|--|------------|-----------|-----------|------------|
| Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia - zasiłki celowe (inna pomoc dla cudzoziemców) | 33 | 13 | 8 | 27 |
| Kwota świadczeń w zł | 168 727 zł | 85 038 zł | 39 116 zł | 162 611 zł |

Źródło. MPiPS-03; Sprawozdanie roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach za lata 2018-2021

Osoby, zamieszkujące w województwie lubelskim, którym w 2021 roku przyznano świadczenie stanowią niespełna 4% ogółu cudzoziemców, którym przyznano w Polsce świadczenia z zakresu pomocy społecznej. Średnia kwota przyznanych świadczeń w/w osobom w województwie lubelskim zbliżona jest do średniej dla Polski.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej pomoc dla cudzoziemców realizowana jest w ramach indywidualnego programu integracji, uzgodnionego między powiatowym centrum pomocy rodzinie a cudzoziemcem. Zakres programu uzależniony jest od indywidualnej sytuacji życiowej cudzoziemca i jego rodziny. Powiatowe centrum pomocy rodzinie udziela cudzoziemcowi informacji dotyczącej pomocy określonej w programie, prowadzi na jego rzecz pracę socjalną i wspiera go w kontaktach ze środowiskiem lokalnym oraz właściwym dla miejsca zamieszkania ośrodkiem pomocy społecznej. Cudzoziemiec, w ramach programu, ma obowiązek m.in. zarejestrowania się w powiatowym urzędzie pracy i aktywnego jej poszukiwania czy uczestnictwa w kursach języka polskiego. W 2021 r. w województwie lubelskim indywidualnym programem integracji objęto 33 osób z 17 rodzin (8 rodzin w M. Biała Podlaska i 9 rodzin w M. Lublin).

Tabela 7. Rodziny, którym na podstawie decyzji przyznano pomoc wg przyczyn: trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy

| | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 |
|-----------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| POLSKA | 662 | 780 | 662 | 699 | 760 | 650 | 563 | 810 |
| LUBELSKIE | 58 | 66 | 42 | 53 | 28 | 20 | 11 | 17 |
| % | 8,76 | 8,46 | 6,34 | 7,58 | 3,68 | 3,08 | 1,95 | 2,10 |

Źródło. GUS; BDL; Świadczenia z pomocy społecznej; Powody przyznania pomocy społecznej

W zakresie polityki społecznej jedną z najpilniejszych potrzeb jest szeroko rozumiana integracja cudzoziemców ze środowiskiem. Jednym z zadań samorządów powiatowych jest pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą. Powiat ma za zadanie wspierać proces ich integracji ze środowiskiem.

W zakresie wsparcia cudzoziemców rekomenduje się kontynuację promocji działań wspierających integrację cudzoziemców oraz współpracę organów, instytucji i organizacji pozarządowych zaangażowanych w proces integracji. Szeroko rozumiana współpraca międzysektorowa jest konieczna dla rozwoju usług w lokalnych społecznościach, z uwzględnieniem włączenia społecznego cudzoziemców.

Zezwolenia na pracę

Od lat Polska uchodzi za jeden z najważniejszych kierunków migracji pracowników ze Wschodu oraz kraj, który potrafi wykorzystać ich potencjał, dając w zamian nieocenione możliwości rozwoju. Dowodem tego są płynnie posługujący się językiem polskim w miejscach pracy obywatele Ukrainy, którzy coraz chętniej obsadzani są na stanowiskach liderskich i menedżerskich. Zapewniają oni efektywną komunikację przy procedurach wdrożeniowych nowych pracowników narodowości ukraińskiej, nieznających jeszcze języka polskiego. Udział zezwoleń wydawanych obywatelom Ukrainy w ogólnej liczbie wydanych zezwoleń na pracę cudzoziemców w 2021 r. w woj. lubelskim wynosi 52,2% i jest niższy niż średnia dla Polski (64,5%). Największą grupę stanowią osoby w wieku 25-54 lata, i stanowią 64,9% osób, którym wydano takie zezwolenia. Cudzoziemcy najczęściej znajdują pracę w rolnictwie, gastronomii i hotelarstwie oraz innych usługach.

Tabela 8. Zezwolenia na pracę dla cudzoziemców.

| Województwa | 2015 | 2016 | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 |
|-------------|--------|---------|---------|---------|---------|---------|---------|
| Polska | 65 786 | 127 394 | 235 626 | 328 768 | 444 738 | 406 496 | 504 172 |
| lubelskie | 1 615 | 2 782 | 5 254 | 8 043 | 12 981 | 15 684 | 16 399 |
| % | 2,45 | 2,18 | 2,23 | 2,45 | 2,92 | 3,86 | 3,25 |

Źródło; GUS, BDL, Zezwolenia na pracę dla cudzoziemców wg. województwa wydania

W latach 2015-2021 nastąpił wzrost odsetka wydanych zezwoleń na pracę dla cudzoziemców w porównaniu do Polski z 2,45 do 3,25. Generalnie w skali kraju nastąpił blisko siedmiokrotny wzrost, natomiast w skali woj. lubelskiego ponad dziesięciokrotny wzrost wydanych zezwoleń.

Agresja i sytuacja 2022

Bliskość geograficzna i długość linii granicznej Polski i Ukrainy powoduje, że nasz kraj, jako bezpośredni sąsiad, stał się głównym kierunkiem migracji dotkniętych agresją Federacji Rosyjskiej. Nie bez znaczenia pozostaje też fakt, że poza wspólną granicą, z Ukrainą łączy nas bliskość kulturowa i językowa, a obywatele tego kraju, jeszcze przed wybuchem wojny, licznie przybywali „nad Wisłę” w poszukiwaniu pracy i lepszego życia. Dlatego też woj. lubelskie stało się pierwszym, a często już docelowym, przystankiem dla uciekających przed wojną Ukraińców.

Tabela 9. Obywatele Ukrainy, którym nadano nr PESEL

| | kobiety | Mężczyźni | ogółem | % kobiet w ogółem |
|------------------|---------|-----------|---------|-------------------|
| Polska | 624 193 | 320 489 | 944 682 | 66,0% |
| lubelskie | 23 361 | 12 799 | 36 160 | 64,6% |
| % | 3,74 | 3,99 | 3,83 | |

Źródło. Szczegółowe statystyki dot. osób zarejestrowanych w rejestrze obywateli Ukrainy i członków ich rodzin, którym nadano status cudzoziemca na podstawie specustawy. www.dane.gov.pl Stan na 22.11.2022 r.

Pomoc obywatelom Ukrainy, którzy przybyli do Polski w wyniku agresji Federacji Rosyjskiej reguluje ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Na podstawie tej ustawy mogą korzystać m.in. z następujących świadczeń:

- ✓ świadczeń rodzinnych;
- ✓ świadczenia wychowawczego;
- ✓ świadczenia dobry start;
- ✓ rodzinnego kapitału opiekuńczego;
- ✓ dofinansowania obniżenia opłaty rodzica za pobyt dziecka żłobku, klubie dziecięcym;
- ✓ bezpłatnej pomocy psychologicznej;
- ✓ pomocy żywnościowej;
- ✓ opieki medycznej;
- ✓ edukacji.

Bezprecedensowy napływ obywateli Ukrainy do Polski w wyniku wojny na terytorium Ukrainy będzie miał znaczący wpływ na sytuację na rynku pracy. Dotychczas do naszego kraju w przeważającej większości migrowali zarobkowo mężczyźni (86,8% w 2021 roku). Po agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę nastąpiło odwrócenie tego trendu, aktualnie więcej obywateli niż obywateli Ukrainy poszukuje w Polsce pracy. Osoby te będą jedną z priorytetowych grup docelowych w zakresie działań mających na celu realizację aktywnej polityki rynku pracy. Możliwe będzie zatrudnienie osób z Ukrainy znających j. polski w stopniu komunikatywnym jako osoby pracujące w podmiotach opieki zdrowotnej i podmiotach/instytucjach świadczących usługi społeczne, także celem zwiększenia komunikacji między cudzoziemcem a pracownikiem instytucji świadczącej usługi.

Z badania przeprowadzonego przez raportu Centrum Analiz i Badań Unii Metropolii Polskich im. Pawła Adamowicza²⁴ wynika, że najważniejsze dla uchodźców jest usamodzielnienie się. Na pierwszy plan wysuwają się znalezienie mieszkania (28%) i znalezienie pracy (27%). Dopiero na dalszych miejscach oczekiwane wsparcie wiąże się z pomocą finansową czy rzeczową. Najwięcej osób chce wrócić do swojej ojczyzny - 39% chciałoby wrócić od razu, a 20% po kilku miesiącach. Około 16% chciałoby zostać w Polsce przynajmniej 1 rok. Osoby, które chcą powrócić do ojczyzny w zdecydowanej większości przebywają na terenie miejscowości graniczących z Ukrainą. Podobne wnioski wynikły z badania Fundacji Wspierania Migratorów na Rynku Pracy „EWL”. Dodatkowo odnotowano wyższy poziom wykształcenia wśród ukraińskich uchodźców niż odnotowany wśród migrantów zarobkowych z Ukrainy przed wojną.²⁵

Więzi społeczne oraz gospodarcze, budowane od lat poprzez migrację ekonomiczną, a także kulturową i geograficzną bliskość naszych krajów, powoduje, że dla uchodźców przed wojną, Lubelszczyzna stała się miejscem, w którym mogą liczyć na bezpieczne schronienie, pomoc i wsparcie. Konieczne dla integracji społeczno ekonomicznej OPT, w tym Ukraińców wydaje się zapewnienie dostępu do szerokiego spektrum usług publicznych (np. opieka nad dziećmi, opieka medyczna, wejście na rynek pracy, poradnictwo specjalistyczne). Kluczową trudnością w realizacji usług społecznych jest bariera językowa, a więc konieczne jest zapewnienie tłumacza oraz możliwości nauki języka polskiego oraz wzmocnienie i profesjonalizacja kadr pomocy społecznej: Przygotowanie kadry pracowników, w tym pracowników socjalnych i stworzenie stanowisk asystentów ze znajomością języka ukraińskiego.

²⁴ Raport Centrum Analiz i Badań Unii Metropolii Polskich; Analiza jest kontynuacją raportu „Miejska gościnność: wielki wzrost, wyzwania i szanse”; maj 2022; www.metropolie.pl

²⁵ Raport „Uchodźcy z Ukrainy w Polsce, Czechach i Rumunii”; lipiec 2022; www.ewl.com.pl

Podsumowanie:

1. Położenie geograficzne i przebieg szlaków migracyjnych do Europy powodują, że do Polski, a w szczególności na teren woj. lubelskiego migrują przede wszystkim obywatele państw leżących za wschodnią granicą kraju. Lubelskie stało się także głównym kierunkiem migracji dla uciekających przed wojną Ukraińców
2. Liczba przekroczeń granicy w tzw. małym ruchu granicznym, liczba osób, które posiadają ważne dokumenty potwierdzające prawo pobytu na terytorium RP wydane przez Wojewodę Lubelskiego stale rośnie.
3. Wzrasta także liczba wydanych pozwoleń na pracę dla cudzoziemców w woj. lubelskim, tym zezwoleń dla obywateli Ukrainy, których udział na koniec 2021 wynosił 52,2% spośród wszystkich wydanych zezwoleń w województwie.
4. Odsetek studentów cudzoziemców na terenie województwa lubelskiego stale rośnie i jest najwyższy w kraju (11,6 % ogółu studentów w 2020 roku).
5. Udział osób, którym w związku z konfliktem zbrojnym wywołanym przez Federację Rosyjską na terytorium Ukrainy nadano status cudzoziemca (rejestr PESEL, stan na 22.11.2022r.) stanowi 3,83 % ogólnej liczby nadanych statusów w Polsce.
6. Obywatele państw trzecich (OPT), w tym migranci oraz osoby przebywające na terenie Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa poza potrzebami bytowymi potrzebują także działań ukierunkowanych na integrację społeczno – gospodarczą, działań uzależnionych od indywidualnej sytuacji życiowej OPT i jego rodziny

Spis tabel, map i wykresów

| | |
|---|----|
| Tabela 1. . Liczba asystentów rodziny oraz liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny w latach 2018-2021 | 3 |
| Tabela 2. Dane liczbowe dotyczące rodzinnej pieczy zastępczej w województwie lubelskim w latach 2019 - 2021 | 8 |
| Tabela 3. Liczba dzieci przysposobionych w województwie lubelskim w latach 2017-2021 .. | 11 |
| Tabela 4. Stan istniejący oraz potrzeby w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim | 20 |
| Tabela 5. Aktualne dokumenty potwierdzające prawo pobytu na terytorium RP wydane przez Wojewodę Lubelskiego..... | 27 |
| Tabela 6. Udzielone świadczenia - zadania z zakresu administracji rządowej realizowane przez powiatowe centra pomocy rodzinie pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali status uchodźcy, ochronę uzupełniającą..... | 29 |
| Tabela 7. Rodziny, którym na podstawie decyzji przyznano pomoc wg przyczyn: trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy | 29 |
| Tabela 8. Zezwolenia na pracę dla cudzoziemców..... | 30 |
| Tabela 9. Obywatele Ukrainy, którym nadano nr PESEL..... | 30 |
| Mapa 1. Udział procentowy osób w wieku powyżej 65 roku życia w powiatach województwa lubelskiego | 13 |
| Mapa 2. Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim - rodzinne domy pomocy..... | 17 |
| Mapa 3. Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie infrastruktury społecznej w woj. lubelskim - dzienne domy pomocy | 18 |
| Mapa 4. Przestrzenne rozmieszczenie potrzeb w zakresie mieszkalnictwa chronionego | 19 |
| Wykres 1. Placówki wsparcia dziennego w latach 2018-2021 | 5 |
| Wykres 2. Liczba rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka w powiatach ogółem w 2021 r. | 9 |
| Wykres 3. Liczba dzieci korzystających z miejsc w placówkach opiekuńczo – wychowawczych na przestrzeni lat 2017 – 2021 (z prognozą na 2022 rok)..... | 10 |
| Wykres 4. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania domów pomocy społecznej (w złotych). | 16 |